

Forfatter: Brandes, Edvard

Titel: I.

Citation: Brandes, Edvard: "I.", i Brandes, Edvard: *Holberg og hans Scene*, Gyldendal, 1898, s. 255. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brandesed_03-shoot-idm140324073928832.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Holberg og hans Scene

I.

16de April 1892.

Den Aften for femogtyve Aar tilbage, da *Erasmus Montanus* stod paa Plakaten med to Debutanter, faldt i en mat Teaterperiode. Efter Michael Wiehes Død og Fru Heibergs Bortgang var den store Glans vegne bort fra det kgl. Teater, som vel endnu besad højt ansete Kunstnere i Fru Sødring og særligt Phister, men som sled paa et udspillet Repertoire og hentede Kræfter til Førsterollerne fra de mindre Scener. Over Norge gennem Kasino kom Adolf Rosenkilde med sin Sans for den nøjagtigt udregnede Karikatur og Vilhelm Wiehe med en saadan Ævne for det deklamatoriske Følelsesudbrud, at hans bedste Præstation blev Parodien over dette som Stensgaard i *De Unges Forbund*. I Aarevis havde der ikke ved Teatret meldt sig nogen Debutant af Betydning; ligesom den dramatiske 256 Produktion syntes uddød med Hostrups sidste Stykker fra Halvtredserne, saaledes havde man i ti Aar ikke set en ung Mand med Talent forsøge sig paa Statsteatret, medens Privatscenerne opsamlede al Begavelse for de lettere Genrer.

Der var gaaet stort Ry af Brødrene Poulsen inden deres Debut. Den ældste Broder, Emil, var vel kendt fra Studenterkomedierne og anset for disses bedste Mand: han kom til Teatret med et lille nationalliberal Parti i Ryggen, et Parti af dannede Studenterforeningskandidater. Selv var han ikke helt ung, næsten femogtyve Aar gammel, havde studeret Filologi i nogle Aar, var æstetisk belæst, smuk og fin af Ydre.

Den anden Broder, Olaf, kom uden Parti og har iøvrigt aldrig faaet noget, medens Emil Poulsen altid har staaet i umiddelbar Forbindelse med Partigrupperingen herhjemme. Olaf har været Zigøjneren af de to — hvormed intet skal være sagt om hans Privatliv, men kun om hans Forhold til de aandelige Strømninger. Han kom som blot og bar Skuespiller, som Phisters Arvetager. Det var Ryet, der gik af ham: endelig havde Phister fundet den Discipel, som han i saa mange Aar havde ønsket sig. Man vidste, hvor ofte Phister havde prøvet sig frem, hvor mange unge Mennesker han en kort Stund havde opelsket med Energi og saa pludseligt opgivet — man kunde kende de Stakler, naar de senere vandrede om i 257 Gaderne, paa deres af Phister opdagede Henrikansigter — man vidste yderligere, at den store Kunstner uden Held havde søgt at indplante Frederik Madsen paa det fine, kongelige Teater. Alt forgæves. Nu var endelig Fugl Fønix opstaaet: Mesteren havde fundet Mesterlærlingen i en ung Naturbegavelse, der kom med godt Humør og uden trykkende Kundskaber som en Læredreng til en fra Barndommen elsket Haandtering. Han ejede intet Parti, men han havde Phister og selve Teatret i Ryggen.

Og saa gik Tæppet op den 16. April 1867 under Spænding hos en lille forventningsfuld Skare af Unge og Gamle, der havde indfundet sig for at erfare, om der endelig skulde tilføres nyt Blod til den gamle Kunst. Og de to Brødre Poulsen spillede de to Brødre Berg; Akademikeren: den lærde og overlegne, men indtørrede og pedantiske Erasmus, og Naturmennesket: den tilsyneladende viltre og højroastede, men dog kloge og praktiske Jacob.

Kortelig sagt, faldt Prøven saaledes ud: Emil Poulsen syntes en fuldtrøstet Skuespiller af høj Rang, original og sikker paa sig selv; Olaf Poulsen viste en medfødt Ævne til at tumle sig paa Scenen, men den kyndige Dressur havde unænsomt bortstrøget hans Personlighed fra Rollen og banket ham Replikkerne ind i Hovedet. Man saa' Læreren i hver Mine, thi saa underligt 258 gik det: Olaf Poulsen besad netop det Henrikansigt, efter hvilket Phister havde søgt, og den Unge syntes skabt i den Gamles Billede.

Emil Poulsen skabte en Erasmus Montanus, hvortil man ikke i lang Tid havde set Magen. Kr. Mantzius, den sidste paa Bjærget, havde sin fyldige Person og sin buldrende Stemme altfor meget imod sig paa sine ældre Dage. Og der var intet Særpræg over hans Pedant. Poulsen derimod bestræbte sig af yderste Ævne for at omforme sig til en ham fremmed Individualitet, der kunde svare til den moderne Opfattelse af Rollen. Han havde bortmaskeret sine smukke Ansigtstræk, viste sig spidsnæset, indfalden, nærsynet, grimasserende, og han havde sære Fagter med Arme og Hænder som et Menneske, der altid roder i Bøger og sværter hvidt Papir. Han sagde hver Replik med den fineste Forstaaelse: han kendte ud og ind Stykkets Idé og Figurens Betydning. Derfor var han stor i Erasmus' Trods overfor de gamle Forældre og skarp som en Ragekniv mod den sølle Degn. Der var en saadan aandelig Kultur over den hele Fremstilling, at Poulsen straks blev Bærer for en Hjærnens Kunst i Modsætning baade til den Lyrik og Vaudevillegratie, som Vilhelm Wiehe og Hultmann repræsenterede, og til den gemytlige eller naive Komik, hvortil selv Phister, for at imødekomme Publikumsmag, 259maatte omskabe sit malitøse Vid. Emil Poulsen vandt saaledes øjeblikkeligt sit eget Felt.

Ikke saaledes Olaf Poulsen. Hans Jacob duede, kunstnerisk set, ingenting. Begavelsen var utvivlsom, men selve Figuren blev ikke forstaaelig eller betydelig under hans balletmæssige Lader. Denne Jacob havde aldrig traadt med veritable Træske i god dansk Gødning og var langt naivere end Holbergs fiffige Knøs, hvis usædvanlige Ævner Erasmus Montanus selv anerkender. Der var gaaet Vaudeville i ham — hvis man tør bruge et saadant Udtryk, og som sagt, Olaf Poulsen gjorde intet Forsøg paa selv at tale igennem Masken.

Han har heller ikke senere retstillet Figuren. Man bør ikke tro, at han ikke ser Manglerne ved denne Fremstilling, som han har gentaget i Embeds Medfør henvend tredive Gange. Olaf Poulsen maa vide god Besked med, hvad der duer af hans Produktion. Han skal være en yderst stræng Bedømmer af Skuespilkunst og af sin egen med. Folk, der har drøftet begge Dele med ham paastaar, at Poulsen tager ligesaa skønsomt imod Andres Kritik som han selv udøver Kritik. Han véd derfor præcist, hvad han har nyskabt, hvor hans frodige Talent har virket og hvor han ikke er kommet udenfor det Sædvanemæssige. Ikke for intet spiller han til sit Kunstnerjubilæum Harlequin i *De Usynlige*, et Kunstværk af høj Rang, sammen med denne Jacob, der nu kun 260kan besidde Affektionsværdi for ham som Tegnet paa hans underdanige Indtrædelse i den Verden, i hvilken han skulde blive Hersker.

Saa underligt blev det: Emil Poulsen spillede den første Aften en Holbergsk Rolle bedre end den nogensinde er udført, fordi Ingen forenede saa mange Betingelser for den som han. Han har ingensinde formet Rollen stærkere og større end ved sin Debut, og han fik siden hen ingen afgørende Betydning for Holbergsk Fremstilling. Broderen derimod, der blev en Fornyer af vor bedste Komik, debuterede kun elevagtigt dygtig i en Rolle, som han aldrig har kunnet forbedre, saaledes var hin første Form paatrykt ham.

Om Emil Poulsen sagde man paa Teatret — ligesom i sin Tid om Høedt: det er en Student; idet man derigennem antydede Frygten for en fremmedartet aandelig Invasion. Derimod anerkendte Teaterfolket straks Olaf, fordi han optraadte som Begynder. Man fornå Skuespillerblodet i hans Aarer, og man mente, at han beskedent vilde føje sig ind i Rammen.

Det syntes i nogle Aar som Emil Poulsen havde oprørske Tendenser, vilde omforme, revolutionere, vise nye Baner. Men Kraften svækkedes, og langsomt gled han over i det Akademiske.

Olaf Poulsen derimod stod længe i Stampe. Han kunde ikke finde sig selv igennem den altfor tilberedte Phisterske Komik. Han har 261 spillet 233 Roller, og først med den 100de Rolle, hin ovennævnte Harlequin, brød han for Alvor igennem.